

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2.

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: *Trauersport av Ljø*Oppskr. av: *Permin Navelsaker,*(adresse): *Hornindal.*Fylke: *Sogn og Fjordane,*Herad: *Hornindal.*Bygdelag: *Nordstranda*Gard: *Okredre, Navelsaker, Fjorefjering.*G.nr. 7, 8, 9, 10 Br.nr. *Alle km. på desse gardar.*A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Eiga røynsle - og Bestfurs fordeljning.*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Stelle er frå Hornindal, frå nordida at vatnet. Der er gardane Okredal, Navelsaker og Fjorefjering, frå 2 til 8 km vestetter frå austenden av vatnet. Hornindalsvatnet ligg 5 1/2 m. o. h. Okredal og Navelsaker har bøane og utmark med til vatnet, dei er halvbratte og bratte. Fjorefjering har òg utmark til vatnet, men bøen ligg på ein avsats om lag 200 m. oppe i bratta. Gardane er eldgamle og gamle, har god skredjord. So-
la er borte midtvinters, i Okredal 2 veker, i Navelsaker 6, men i Fjorefjering 12 veker. Her er Glitreegga syd for Hornindalsvatnet som skjgger, ho er 1272 m. h.

Okredal namnet kjem vel av at det jamt går over oppelva der. Navelsaker (Navelsaker) er einaste gardnamn i Hornindal med ordet saker i namnet. Dei har djuka korn, der alt i steinalderen. Navle (Navle) kjem helst av kroppsdelen navle. Oppi fjellbrøna i himmel-
sjø er ei skrikke og rikkete fjelltve, som kan likne på ein navle. Ho kallast òg Navletve, velen attanfor bost mot Ostal i Volva heiter Navledalen, og garden ned ved vatnet sit for Nav-
letve kallast Navlesaker. Fjorefjering kjem av at der frå ga-
malt har vore ein fjering (1/4 mål) med fjereskog, der 2 gardane
der, Indre og Ytre Fjorefjering, kallar bygdfolket til vanleg fjellet.
På desse gardane var 8 brukarar ved 1800 talet, no i 1947 er
det 14. Levevegane har vore krøtterhaud og jordbrakk. For 1900 var
var gardsveugjene og gardsmannsbørnene til Liummør om vintraue,
frå jule til påske, og rodde fiske. Far fortalde at han rodde 20 fiske

på Alnes åra 1855 til 1875. Frå påske til Mikjelsmess var gardsmenne, me og andre som drigde, og bygde hns på Linnemør og nordover, like til hofoten og Vesterålen.

Å 1867 var det 72 mål dyrka jord på desse gardane. På dei voldsut då 1777 kjemmer korn og 1147 kjemmer poteter, det var mat åt folket, som då var om lag 96, no i 1947 er det 61. So var det 364 mål naturleg eug på bœue, elles hadde dei utslattar i hier og på fjell, dei gav 1148 vager høg-1 vager 18 kg. Med høgjet fora dei 94 kyr, 87 geiter, 231 sauer og 14 hestar. Dette var 3 gonger so mange kyr og geiter og 7 gonger so mange sauer og hestar som i 1657. Gjeteleguten hadde geitene og saueu i hamnen kvar morgon, fjegde dei om dagen, og hadde dei heimatt i fjøsen om kvelden. Han hadde skarp beskjed om å ikkje sleppe kœpera bort i slottkari, fjøsen vart ein rovt sommarmœkbedd. Berre lite av denne og av kœuœka kom på den naturlege eug, det meste vart lagt på åk-rane, og so vart det sovre fornavlingar.

Det var utslattar i Galthammarsvedene, frå Steingjœlet til Glœka, i Glennene, på Nakkfjellet opp for litlegjœlkjœften, og på Nakkem, og i Obedalsstrœnda. Å Glennene var 2 skogladar, på Nakkfjellet 1, imdu Nœra 1, på Nakkem er lade og sel endå. Skogladene er bœue, berre grœnneu viser, lade og sel på Nakkem er til medfalls. Det var og sœter der, Navelsaker Frigard hadde kyrne der i jœli og œugust, ein 6 veker, (œit like karbriss fœi med).

Kring 1850 tok dei til å brœte jord (dyrka) meir enn fœr. Det kom opplevdingar over Steingjœlet frå Skjœk. Folk på desse gardane leigde dei til å brœte jord heile sommaren. Det minka av med å brœke utslattane, i Glennene og på Nakkfjellet var det slutt om lag 1850. Å Galthammarsvedene, og frå Steingjœlet inn til Glœka var i brœk til 1895, på Nakkem til 1910. Å Obedalsstrœnda var det slege til 1920. Frå 1895 slutta dei med å gjœte saueu, dei fekk liggje ute heile sommaren, Gjœseleu vart liggjande att i mark- og fjellbeite. Akraue mœtte dele gjœdselen med den dyrka eug. Endå kœustgjœdselen kom til, fekk ikkje akraue kœkje so mykje eller so kœp-
fj

gj'øbel som før, og raolingane vart mindre.

Flåtten på Heimboen tok til midt i juli, og seinare. Det var lite gj'øbla, so graset vart seiut ferdy. Dei slo med laugvov og ståtto. Høghesjane stod nle heile året, di var av staurar og froder. Om vore skifte di inn nye staurar og froder der det frugdest. Dei brukte hesjeband av bjørk til å feste trodene med til staurane. Det var 5 højder med troder, millom 2 staurar kallast eit goev. Når di hadde slege, samla di højet på flater, i bukkar, millom rænnar og røyssar med treiver, ein kaka det samau. So bar ein det til hesa i faugel (eit fongau), eller bar det på ryggen med ein bjørkekoll, eller og med eit bóratoz (kastetoz). Ein kunde og voge det til hesa med ein slode, det var 2 búska ein la højet opp på i ei lang sate, højest framme. Slodekollar kunde ein og leggje på højsleden, og lesse højet på sleden og bakover kollane - eit stykke ke attom sleden, og so kjøre eit slodelass til hesa. Sleden kunde vere 2,2 m lang og 1,06 m breid. Slodelasset gjeld litt mindre bakken, og hadde ikkje godt for å velte, om det var bratt og skiev kjøreeg. Sloden helst igjeu. Utan slode vart lasset stundom. Arvegen haus Gauld Ola Frigard, han Kjelleie Per, kjøpde seg ihel, lasset vart utover honom. Gauld Ola levde 1809 - 1892.

Ned hesa rister ein højet og lozar ein kvalu, heugjer honom på ei frode millom 2 staurar, solis har ein ein kvalu på kvar av di 5 trodene. Millom 2 staurar er eit goev, og so hesjar ein goev etter goev. Højet kan hanga i hesa frå ei til 2 veker, til det er fort. Når højet er fort, tek ein det inn i lada, og brikar di bóratoz. Ein legg tozet på marka, di 2 partane utstrakte frå højsa. So tek ein ned di 5 kvaluene i eit goev, det vert eit fongau eller ei feugje. So legg ein den ned på di 2 bóratoz partane, og so legg ein i bora so mange feugjer, ein meiner å kunde bere. Restefar Gauld Nils, og Arvegen Frøform Kappast å bere. Då di kom til latroppa, måtte di gå på kue, både av di bórane var feuge, og so for at bora ikkje skulde la oppi raftalleu over bora. Det

var om lag 1830, lada var helst lög. Ein kózde úz Førrhøj et inn
 på slede. Førrveisdagar künde ein kjenne kjortelútt saman med
 híz lúttu etter lasset, avði meirave gníka mot vegu.

Etterkvart som jorda vart rúdd úz vegave vólke, kom vagn-
 ner í brúk. Dei fyrste var med stókkhjúl, det var í brúkk
 slika so seint som 1880. So vart det hjúl med kausar (nav) úz Frø-
 ler (sker), úz transportu av híz heimur på bóu vart lettare.
 Førslede eller vogn vart brúkt berre ein hest. Meðði du bjúka bóu no
 vert g'óðla hardare enn fóir, vert híz et fíðig ferðig tíú slá.
 Slátten av Rodeeuga tek til sist í júní, úz di slat med maskú, Her-
 jane, som vart innleikue om haústu, vert no sette opp aft.
 Fyrst vert staurane oppsette, úz so herjestrugur sett på. Herju
 drag híz et til herjane med sløperive, seinare rakkar ein vel med
 kreviver. Når híz et so er fott om 8-14 dagar, kízker ein det í
 lada på vogn. Ársa, som ved 1800 var frá 14 til 21 på kvart
 brúkk, vart om- úz mýbýgde frá 1850 úz uketter, úz ladeu har
 no rommelige dóru for inn- úz útkózslu, úz rom til den
 æika avling.

Fintelotta í Gleumene, på Nakkfjället, på Nakkenu hadde di her-
 jar, úz lader til á ha Førrhøj et í. Slátten tok til der í ágúst.
 Hadde páuene eller geitene vore der úz Frakka, vauka det skjenn
 til g'ótareu. Bestefar fortalde at hau úz Gnistorm úz enn opp í
 Gleumene úz tok inn Førrhøj der, so g'ekk di inn opp Skaret úz
 på Nakkfjället úz hadde Førrhøj inn í den lada, so med på Nakkenu
 úz hadde Førrhøj inn í Nakkelada. So g'ekk di heim stranda etter
 ein travet drú. Dette var om lag í 1830. Bestefar Niels Christian
 Rasmússon Navelbaker levde 1814-1910, Gnistorm var systkubarnet
 hans, om lag jaungamall, úz drug på garden.

Frå Gleumene meisa di det Førr híz et nedover på sníeu om vink-
 reu. Det var, g'erne avronz eller skaresnó. Ein híz meis var av 2
 rúnde netk med 2-3 m. kvadratur. Di var brúndre av sterkte
 kadeltog (kumpetog) med 3 tons máuskav. Þringu om det rúnde
 netket var av nokro gjúkkare tog. Ved kvar av di 2 Gleumela-
 deu, som var 2,5 m. breide úz 2,5 m. lange, var ein plattung på nedre

Sida. Nedste kanten var avrundet, der kunde vere plass for ei 2,5mm. breid meis på plattingen. Kom so høghentarene opp der vinterdøgen, trakk dei saman snøen på plattingen og breidde ut den eine meisahalva. Tok so torrhøjet ut av lada og la det i ein stabbe på meisa, og so vid som meisa, la so den andre meisahalva opp på højstabben, feste eit gjørte tog i meisakanten, og smette det frå kant til kant frå vore til andre meisahalve, ründt heile højstabben, og gjorde so til. Højmeisa vart ründ og fast som ein ball. So let dei meisane rulle nedover, til dei stoppa i noko björkeskog nedst i Lessingane. Derfrå var kjøreveg ut over Rupa og Nausen, ned Rüs. keikgen og heim i lada, god veg på snöföra. Dei var so opp med hest og slede, kiste på højmeisane og kjørdede dei heim. Staden der dei lesste, kallust Lessingane enda.

När dei heuta karthøjet frå Nakkfjället og Nakkem om vintren gjorde dei ömar (brögnad). Det var gjerne ein 5-6 karar som rodde med storebåt-5 keiping. iuu i Nakkvegen, der drog dei baten fram. So vord dei i anden vegröngane opp bratta til Nakkem, og bröjtte veg på den måten. Framfor højlada trakk dei ein ründvoren avlang/plass, der breidde dei ut eine meisahalva, noko avlang, la ein avlang højstamme opp på meisahalva, la so, den andre meisahalva ovaupå, og snörde dei saman i kantaue. Højet vart då som ei noko avlang ründpölse, dette kallust ei droze. När karane hadde laga kvar si droze, drog dei deiue etter vegen med bratta. Fjörste mann droz varsamt, so droza ikkje skar ut, men heldt seg etter vegen, dei hadde bröjtt opp. Der vart ei halv ründ veit i snöen, so dei andre lettoint künde kome etter med sine drozer. Ned komne til vatnet, sette dei ut storebåten skjepa iuu drozene og rodde dei heim til Ripanaustet. Derfrå var god kjøreveg på snöföra heim til lada. Låg det is på vatnet, var karane heim og heuta hest og slede, lesste kvar si droze på og kjørdede dei over isen og heim.

Kona veuta heime på ömars karane med eiskäl heimbröggja

ól, með eit gott máltid, gjerne blóðklúbb með feitt i- og so
sodd súpa, eller det kúndi og vere rjomegraút. Lot komrar den
karle vinterdageu. Kona som har fott for til sau, geit og kýr,
er iglad, og býars karauu gær glade heim- konar til seg.
Múder Növa var ei skozlade. Det var Gamle Ruders i Daleu som
slo iuu i den, slo i tillene inn og med for Nakkou. Ein plass kal-
last eudá Tempelot. Han kom opp på Nakkou om kveldauu, hadde
matotellet sitt der- og lög der. Han rodde til Nakkovegeu frá
Frigrud i Holuójaue, der han hadde plass. Í Neset pléikna han
husseluetter og hadde med opp på Nakkou til meg, som var med
Bestu og Besta der. Besta Pernille Matiasdr 1816-1898, det var
i ára 1885-1888, og kúnde vere 6-9 ár dái. Gamlekona til grau-
neu var - Hausina Páulsdtr. 1828-1899, var der og dái. Graunnu
og vi hadde kýrne på Nakkoustra den tid. Besta og Hausina
mjólka dei, gjestene kom kvar dag roande og gáande heimeu.
Til og heita mjólk og rjome i brólkjer og raubrar. Som
Bestu og Hausina heita sitt hóg, gjorde og Gamle Ruders
i Daleu - Ruders Pederson Holuója 1829-1890. Drozeu fórdi hann
i bát til Holuója, der det auka godt foret på plasseu.

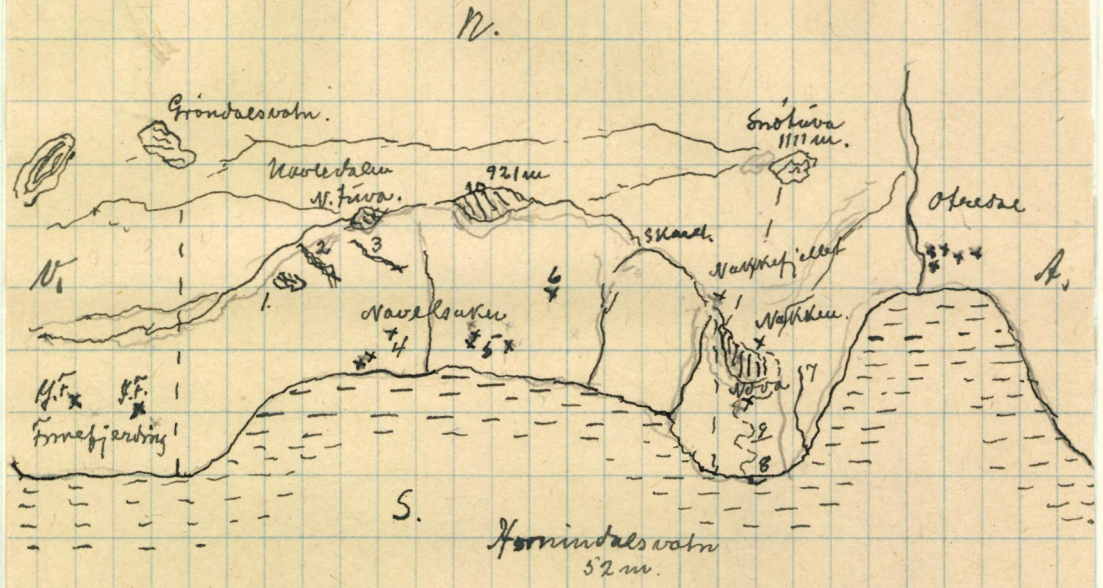
Í Galthamarsvedene slo Gamle Erik Straud og graunnu hans
Andreas i mange ár, dei var plassingar og broyg auka foret. An-
dreas Jenson Straud levde 1821-1897, og Erik omlog same tid. Dei
meisa ráhöjot med Nilseuskredene til Flöden. Det same gor-
de Rasmús Naurstad og kona hans Marte, som slo frá Steingj-
let og iuu mot Flöka. Rasmús kalla dei auka Smúljeu, avdi
han snakka so igreidt, han hadde open himmel. For dei
rá og tinge meisaue út for hannar, höjdest det som borse-
skot, når dei slo ned. Frá Flöden höjdi dei ráhöjmeisaue til
hesjar mede på böu. Seinare hadde dei det karre höjot i bát og
fórdi det, Erik og Andreas til Straud, Rasmús og Marte heilt til
Nord, der dei búdde og hadde plass. Det var mýkje skov både
for gardbrúkarar og plassingar á skaffe nok vinterfor.

Í Obredalsstrauu slo Vellebakk Nils inn for Svagova i mange
ár. Han og kona hadde ein fjóringsfarm med ráhöj kvar kveld, og

förde den opp til Østrehorn. Der hejadedi højet opp for mausta, kjøi. de sia borchøjet heim.

No er det heill slutt med utslakkaue. Folk avlar nok meir for på heimboen enn før, men so forar dei beire, og krøtetalet vert mindre. Naustkeig er det òg med arbeidshjelp. Det kan verke avti, gardane ikkje har veggrauband, av at det er færre born i kvar heim, og so av at ungdommen reiser ut i von om større arbeidsforleuste.

Hordstrand - Hornindal, Nordfjord.

1 Gaethammareu.	5 Trigard	9 Narmvegen.
2 Steingjålet.	6 Gleimene	10 Navelsakkefjell.
3 Sløka	7 Kragrova	
4 Krausigard	8 Narmestota.	
- Til samme 2: Transport av høi.
- 14
2 47, Ved R.N.